

Gerard Kramer

Dwaas; een dwaas man

WoordStudie

-

We bestuderen deze keer een merkwaardig woord dat niet positief klinkt, maar soms in een verrassend positieve context wordt gebruikt. Het positieve zit hem dan in het contrast dat met dit woord wordt gevormd. Het gaat om het woord ‘dwaas’, Gr. *mooros*, en enkele woorden die daarmee samenhangen.

Het klassieke Grieks

In het klassieke Grieks is ‘dwaas’ de aanduiding voor een fysiek of intellectueel tekort bij dieren of mensen. Het heeft dan vooral betrekking op het intellectuele leven. Interessant is dat ook voedsel ‘dwaas’ genoemd kan worden; dan heeft dit de betekenis van ‘smakeloos’. Bij mensen geeft het vooral een psychologisch mankement aan: zijn gedachten, plannen en woorden zijn ‘dwaas’, als ze niet zijn zoals ze moeten zijn. Doorgaans is het een verwijtbare, te bekritisieren toestand, die het gevolg kan zijn van een verkeerde beslissing. Ook kan het een straf van de goden zijn.

De Septuaginta

In de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament, heeft het woord een duidelijk religieuze lading gekregen. ‘Dwaas’ betekent dan zoveel als ‘de ware kennis van God missend’, ‘niet God erkennend’, en hangt vaak samen met een toestand van verharding waaraan men zelf schuldig is.

Het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament wordt het woord 'dwaas' ook in al dan niet denkbeeldige situaties gebruikt, waar het ongepast is. Zo zegt de Heer Jezus: 'Maar Ik zeg u, dat ieder die <ten onrechte> op zijn broeder toornig is, zal vervallen aan het gericht, en wie tot zijn broeder zegt: 'Raka', zal vervallen aan de Raad, en wie zegt 'Dwaas', zal vervallen aan de hel van het vuur' (Matt. 5:22).

Minstens zo erg is het als de Heer Jezus Zelf mensen 'dwaas' noemt: 'Ieder die deze Mijn woorden hoort en ze niet doet, zal vergeleken worden met een dwaas man, die zijn huis op het zand heeft gebouwd' (Matt. 7:26). Hij aarzelt ook niet de Schriftgeleerden en de farizeeën krachtig aan te spreken als 'dwazen en blinden'. Hij zegt: 'Want wat is groter: het goud of het tempelhuis dat het goud heeft geheiligd?' (Matt. 23:17). Overbekend is natuurlijk de gelijkenis van vijf dwaze tegenover de vijf wijze meisjes (Matt. 25:2, 3, 8).

Paulus kwalificeert twee keer bepaalde zinloze discussies als 'dwaas', als hij schrijft:

- 'Verwerp de dwaze en ongerijmde twistvragen, daar je weet dat zij twisten verwekken' (2 Tim. 2:23).
- 'Maar vermijd dwaze twistvragen, geslachtsregisters, ruzie en twisten over de wet; want zij zijn nutteloos en inhoudsloos' (Tit. 3:9). In deze beide plaatsen komt het woord iets dichter bij onze moderne opvatting van 'dwaas', namelijk 'zinloos'.

Interessant is ook de manier waarop Paulus het woord 'dwaas' op een ironische manier gebruikt: wat in de ogen van mensen absurd mag lijken, is dat in Gods ogen bepaald niet! Ik denk hierbij aan de volgende voorbeelden:

- 'Want het dwaze van God is wijzer dan de mensen en het zwakke van God is sterker dan de mensen' (...);
- 'maar het dwaze van de wereld heeft God uitverkoren om de wijzen te beschamen, en het zwakke van de wereld heeft God uitverkoren om het sterke te beschamen' (1 Kor. 1:25, 27).
- 'Als iemand onder u meent wijs te zijn in deze eeuw, laat hij dwaas worden, opdat hij wijs wordt. Want de wijsheid van deze wereld is dwaasheid voor God' (1 Kor. 3:18-19).
- 'Wij zijn dwaas om Christus' wil, maar u bent wijs in Christus; wij zwak, maar u sterk; u geëerd, maar wij veracht' (1 Kor. 4:10).

In het Nieuwe Testament wordt ook enkele keren het verwante werkwoord *moorainoo* gebruikt. Paulus gebruikt het in afkeurende zin op twee plaatsen:

- ‘Bewerend wijzen te zijn, zijn zij dwaas geworden’ (Rom. 1:22).
- ‘Heeft God niet de wijsheid van de wereld tot dwaasheid gemaakt?’ (1 Kor. 1:20).

Het gaat hier om de woordgroepen ‘dwaas geworden’ en ‘tot dwaasheid gemaakt’. Matteüs en Lucas hebben – als zij de Heer Jezus citeren – dit werkwoord beiden in een al in het klassieke Grieks bekende betekenis gebruikt, namelijk ‘smakeloos worden’ (zie hierboven): ‘U bent het zout van de aarde; als nu het zout smakeloos wordt, waarmee zal het gezouten worden?’ (Matt. 5:13). En: ‘Het zout dan is goed; als nu ook het zout smakeloos wordt, waarmee zal het smakelijk worden gemaakt?’ (Luc. 14:34).

Evenals het bijvoeglijk naamwoord wordt ook het zelfstandig naamwoord ‘dwaasheid’ (Gr. *mooria*) zowel letterlijk als figuurlijk-ironisch gebruikt, en wel opnieuw door Paulus, de enige gebruiker ervan. Vergelijk daartoe de volgende plaatsen:

- ‘Want het woord van het kruis is voor hen die verloren gaan, dwaasheid; maar voor ons die behouden worden, is het kracht van God’ (1 Kor. 1:18).
- ‘(...) heeft het God behaagd door de dwaasheid van de prediking te behouden hen die geloven’ (1 Kor. 1:21).
- ‘Christus de Gekruisigde, voor Joden een aanleiding tot vallen en voor volken een dwaasheid’ (1 Kor. 1:23).
- ‘Maar de natuurlijke mens neemt niet aan wat van de Geest van God is, want het is hem dwaasheid, en hij kan het niet begrijpen omdat het geestelijk beoordeeld wordt’ (1 Kor. 2:14).

Ten slotte waarschuwt Paulus nog voor ‘zotte praat’ (Gr. *moorologia*) in Efeziërs 5:4 als iets dat onder gelovigen niet behoort voor te komen. Men zou ook kunnen vertalen ‘dom gezwets’.

Oude Sporen 2018

